

25 ZE ŠEDESÁTÝCH

aneb Československá nová vlna

Česká republika, Slovensko 2010

Formát: DVD, DCP
Délka: 2 x 100 min.
Distributor: Cinemart, a.s.
Přístupnost: přístupný
Producent: První veřejnoprávní, s.r.o.
Koproducenti: SFÚ, UPP, Cinemart
Film podpořil: Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie

Premiéra 13.května 2010

Tvůrci:

<i>Režie</i>	MARTIN ŠULÍK
<i>Námět a scénář</i>	JAN LUKEŠ
<i>Kamera</i>	MARTIN ŠTRBA, MARTIN ŠEC, RAMÚNAS GREIČIUS
<i>Střih</i>	JIŘÍ BROŽEK
<i>Zvuk</i>	JAN ŠTINDL

1.část komentuje filmy tvůrců:

MILOŠ FORMAN, JAROMIL JIREŠ, PAVEL JURÁČEK, JAN SCHMIDT, EVALD SCHORM, JAN NĚMEC, IVAN PASSER, KAREL KACHYŇA, JAN KADÁR A ELMAR KLOS, OTAKAR VÁVRA, VĚRA CHYTILOVÁ, JIŘÍ MENZEL.

2. část komentuje filmy tvůrců:

JURAJ JAKUBISKO, LADISLAV HELGE, JIŘÍ KREJČÍK, EDUARD GREČNER, FRANTIŠEK VLÁČIL, KAREL VACHEK, JURAJ HERZ, DRAHOMÍRA VIHANOVÁ, HYNEK BOČAN, PAVEL JURÁČEK, DUŠAN HANÁK, ELO HAVETTA, VOJTĚCH JASNÝ.

O filmu

Pobuďte ve společnosti Miloše Formana, Věry Chytilové, Jiřího Menzela a dalších, nechte se unést zázrakem československé nové vlny! **25 portrétů a 25 filmů** strhujícím způsobem zachycuje dvoudílný celovečerní dokument *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna*, ve kterém se můžete těšit na historiky i fakta z natáčení slavných filmů a na velké množství jedinečných archivních záběrů či ukázek z filmů z dosud nepřekonané éry naší kinematografie. **Dokument navazuje na oceňovaný televizní cyklus profilů *Zlatá šedesátá* (2009) režiséra Martina Šulíka, scenáristy Jana Lukeše a producenta Čestmíra Kopeckého.**

Synopse

Dvoudílný celovečerní dokument *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna* představuje komplexní pohled na fenomén české a slovenské nové vlny v kulturních a společenských souvislostech epochy šedesátých let. **Dvacet pět stěžejních snímků komentovaných jejich tvůrci a filmovými historiky nabízí divákovi dramatický vhled do období zlaté éry společné kinematografie.**

Snímek navazuje na televizní cyklus osobních portrétů *Zlatá šedesátá*, který byl založen na individuálních výpovědích tvůrců. Oproti němu **dokumentární film ukazuje českou a slovenskou kinematografii šedesátých let v kontextu domácím, nadnárodním i mezigeneračním.** Pojmenovává, čím nová vlna překročila dosavadní umělecká měřítká, o co obohatila světovou kinematografii, kde zanechala nerasmazatelnou stopu. Analyzuje práci filmaře ve státě financované kinematografii, pod tlakem ideologických požadavků na jedné straně a komerce na straně druhé. Předkládá dilema člověka a umělce na hraně mezi protikladnými společenskými systémy i nesourodými estetickými požadavky. Existenciální drama člověka svobodně jednajícího i nemilosrdně drceného soukolím okolností.

Šedesátá léta jsou z tohoto zřetele převážně epochou šťastné historické konstelace nejen v tehdejší Československu, ale i v měřítku celosvětovém. Epochou naděje a vzestupu, ale také epochou exemplárního lidského rozhodování a uměleckého hledání. I to chce *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna* připomenout.

1. část dokumentu komentuje filmy tvůrců:

Štefan Uher *Slnko v sieti* (1962)

Miloš Forman *Konkurs* (1963)

Jaromil Jireš *Křik* (1963)

Pavel Juráček a Jan Schmidt *Postava k podpírání* (1963)

Evald Schorm *Každý den odvahy* (1964)

Jan Němec *Démanty noci* (1964)

Ivan Passer *Intimní osvětlení* (1965)

Karel Kachyňa *At' žije republika* (1965)

Ján Kadár, Elmar Klos *Obchod na korze* (1965)

Otakar Vávra *Romance pro křídlovku* (1966)

Věra Chytilová *Sedmikrásky* (1966)

Jiří Menzel *Ostře sledované vlaky* (1966)

2. část dokumentu komentuje filmy tvůrců:

Juraj Jakubisko *Kristove roky* (1967)

Ladislav Helge *Stud* (1967)

Jiří Krejčík *Svatba jako řemen* (1967)

Eduard Grečner *Drak sa vracia* (1967)

František Vlácil *Markéta Lazarová* (1967)

Karel Vachek *Spříznění volbou* (1968)

Juraj Herz *Spalovač mrtvol* (1968)

Drahomíra Vihanová *Zabitá neděle* (1969)

Hynek Bočan *Past'ák* (1969)

Pavel Juráček *Případ pro začínajícího kata* (1969)

Dušan Hanák *322* (1969)

Elo Havetta *Slávnosť v botanickej záhrade* (1969)

Vojtěch Jasný *Všichni dobří rodáci* (1968)

Profily autorů projektu

Martin Šulík, režisér

Narozen v roce 1962 v Žilině. V letech 1981- 1986 vystudoval obor filmová a televizní režie na VŠMU v Bratislavě, od roku 1994 působí na téže škole a katedře jako pedagog. Natočil celovečerní hrané filmy *Neha* (1991), *Všetko čo mám rád* (1992), oceňovaný snímek *Záhrada* (1995), *Orbis pictus* (1997), *Krajinka* (2000), *Sluneční stát* (2005) a epizodu *Obrázky z výletu* z povídkového filmu *Praha očima...* (1998). Bohatá je jeho tvorba televizní a dokumentární, z níž předstupněm k práci na projektu o československé nové vlně byly zejména dva dokumenty o Juraji Jakubiskovi *Monológ J. J.* (2001) a *Nenatočené sny J. J.* (2001), filmový esej podle deníků Pavla Juráčka *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* (2002) a dlouhometrážní portrét *Martin Slivka – muž, ktorý sadil stromy* (2007). Na svých filmech se též uplatňuje jako scenárista, má za sebou herecké role i režijní působení v divadle, od roku 1997 působí i jako producent.

Čestmír Kopecký, producent

Narozen v roce 1952 v Praze. Po studiu na pražské FAMU na Katedře organizace a řízení pracoval v Československé televizi jako vedoucí výrobního štábu, od roku 1990 jako vedoucí tvůrčí skupiny. Po odchodu z ČT v roce 1999 se stává ředitelem Městského divadla v Karlových Varech. Zakládá společnost První veřejnoprávní, v níž jako producent dal vzniknout řadě oceněných filmů, například: *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* (2002), *Nuda v Brně* (2003), *Sluneční stát* (2005), *... a bude hůř* (2007), *Karamazovi* (2008). Naposledy zde byl z hraných projektů realizován debut *Kuličky* (2008). Od roku 2005 do 2007 pomáhal jako ředitel v Divadle Husa na provázku Vladimíru Morávkovi. V současné době učí na FAMU a DAMU v Praze a připravuje nefilmový projekt Ostrava Evropské hlavní město kultury 2015.

Jan Lukeš, autor námětu a scénáře

Narozen v roce 1950 v Praze. Editor, filmový a literární historik, kritik. V letech 1969-1976 vystudoval češtinu a dějepis na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v roce 1987 ukončil dvanáctiletou kariéru čističe oken a stal se výzkumným pracovníkem Československého filmového ústavu, v letech 1990-1994 byl redaktorem Lidových novin. Od roku 1994 pracuje jako vedoucí knižní edice Národního filmového archivu, od roku 1999 je spolu s Janem Schmidem scenáristou a moderátorem televizní literární revue *Třistatřicetři*. Napsal knihy *Prozaická skutečnost* (1982), *Orgie střídmosti* (1993), *Stalinské spirituály* (1995), *Hry doopravdy* (1998) a *Srdcerváč* (2005). Literárně upravil knihu Vojtěcha Jasného *Život a film* (1999), editoval mj. svazek rozhovorů A. J. Liehma *Ostře sledované filmy* (2001) či monografii Juraje Šajmoviče *Duch času* (2004). Spolupracoval na scénáři filmu Pavla Štingla *Zaniklý svět Karla Pecky* (2000), je autorem námětu a scénáře filmu Martina Šulíka *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* (2002). Film byl natočen podle *Deníku (1959-1974)* Pavla Juráčka, který o rok později editoval a získal za něj cenu Magnesia Litera za nakladatelský čin. Spolu se svou manželkou Ivanou Lukešovou je editorem a autorem knih *Mlčenlivý host Evald Schorm* (2008), *Vzdor i soucit Věry Chytilové* (2009) a *Variace na Drahomíru Vihanovou* (2010).

Martin Štrba, kameraman

Narozen v roce 1961 v Bratislavě. V letech 1981 – 1986 vystudoval obor kamera na pražské FAMU a v letech 1986 – 1991 působil jako kameraman v bratislavském Štúdiu krátkých filmov. S režisérem Martinem Šulíkem spolupracoval na filmech *Neha* (1991), *Všetko čo mám rád* (1992), *Záhrada* (1995), *Orbis Pictus* (1997), *Krajinka* (2000), *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* (2002) nebo *Sluneční stát* (2005). S režisérem Vladimírem Michálkem dělal na dramatu *Je třeba zabít Sekala* (1998), za které získal cenu Asociace českých kameramanů a Českého lva za kameru, dále na snímcích *Anděl Exit* (2000), *Babí léto* (2001) a naposledy *O rodičích a dětech* (2008). S režisérkou Věrou Chytilovou pracoval na tragikomedii *Hezké chvílky bez záruky* (2006). S režisérkou Michaelou Pavlátovou se podílel na filmech *Nevěrné hry* (2003) a naposledy na *Dětech noci* (2008).

Jiří Brožek, střiháč

Narozen v roce 1947 v Roudnici nad Labem. V roce 1973 vystudoval obor střihová skladba na pražské FAMU. Na svém kontě má práci na bezmála sto dvaceti filmech a televizních seriálech včetně spolupráce s legendami české nové vlny, například: Věrou Chytilovou (*Panelstory aneb Jak se rodí sídliště /1979/, Kalamita /1981/, Hezké chvílky bez záruky /2006/*) či Jiřím Menzelem (*Slavnosti sněženek /1983/, Vesničko, má středisková /1985/, Obsluhoval jsem anglického krále /2006/*). Je držitelem sedmi Českých lvů za filmy: *Krvavý román* (1993), *Je třeba zabít Sekala* (1998), *Anděl Exit* (2000), *Nuda v Brně* (2003), *Sluneční stát* (2005), *Hezké chvílky bez záruky* (2006), *...a bude hůř* (2007). Kromě již zmiňovaného *Slunečního státu* se podílel i na dalších filmech režiséra Martina Šulíka: *Praha očima...* (1999) a *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* (2002).

Rozhovor s režisérom Martinem Šulíkem

V jakých realizačních podmínkách vznikal televizní projekt *Zlatá šedesátá*? Kolik hodin rozhovorů jste natočili celkem? Jako dlouho jste byli ve střizně a jak velký byl odpad natočeného materiálu?

Na začiatku projektu bol spoločný záujem producenta Čestmíra Kopeckého, filmového historika Jana Lukeše, strihača Jiřího Brožka a mňa o kinematografiu šesťdesiatych rokov. Spočiatku sme chceli zachytiť len pár tvorcov, ktorých sme mali radi, a ktorí nás svojou tvorbou ovplyvnili. Postupne sa však projekt začal rozširovať, rástol nám pod rukami. Pochopili sme, že československá nová vlna mala svojich predchodcov a učiteľov, že mladí filmári výrazne ovplyvnili starších kolegov. Uvedomili sme si, že okrem mediálne slávnych filmov je mnoho zabudnutých diel, ktoré majú rovnaké kvality a bolo by nespravodlivé, keby sme sa o nich nezmienili. Objavovali sa nové archívne materiály, množstvo fotografií a dokumentov. Natočili sme okolo dvesto hodín rozhovorov s režisérmi, scenáristami, kameramanmi, hercami, filmovými kritikmi a spracovávali sme ho dva roky. Odpad nebol žiadny, každá výpoveď mala pre nás význam a bola nejakým spôsobom využitá. Mimochodom, medzičasom k odvysielaným 26 dielom pribudli dva ďalšie portréty.

Kdy jste se rozhodli v projektu pokračovat - natočit 25 ze šedesátých aneb *Československá nová vlna* a kolik dalšího jste museli dotočit?

Na projekte o filmoch šesťdesiatych rokoch pracujeme kontinuálne. Bez prestávky. Základné výpovede sme natočili naraz v priebehu troch mesiacov pred troma rokmi. S Janom Lukešom sme sa jednotlivé rozhovory snažili viesť v čo najširšom tematickom spektre, pretože od začiatku práce sme mali predstavu o ich rôznorodom použití. S tvorcami sme hovorili o ich živote, prvom dotyku s filmom, štúdiu na FAMU, filmových začiatkoch i jednotlivých dielach. Dotáčali sme len minimálne: Ján Lukeš sa vo svojich vstupoch snažil dopovedať základné informácie potrebné pre pochopenie dobových súvislostí jednotlivých filmov.

V čem se zásadně liší celovečerní dvojdílný dokument od televizní podoby?

Odvysielaný televízny cyklus bola vlastne séria autoportrétov. Ešte žijúci režiséri, kameramani, scenáristi i herci predstavili svoju interpretáciu vlastných filmov. Nik iný v jednotlivých častiach nevystupoval. V dokumente pre kiná sa pokúšame poskladať pohľad na jednotlivé diela z rôznych uhlov. O ich vzniku hovoria ostatní spolupracovníci i filmoví kritici. Vo filme dostali miesto aj filmy už nežijúcich tvorcov – Štefana Uhra, Jaromila Jireša, Karla Kachyni, Pavla Juráčka apod.

Jak jste vybírali další hosty pro dokument a jaké kritérium platilo pro filmy, které se zde objeví?

V celovečernom filme, sa snažíme divákovi priblížiť tie filmy československej kinematografie, ktoré podľa nás priniesli nové témy alebo objavili originálne formálne postupy. Skrátka boli istým spôsobom prelomovými, obohatili filmovú estetiku. Zároveň sme vo filme chceli zachytiť najvýznamnejších tvorcov rôznych generácií i tvorivých poetík. Najväčší problém sme mali s časom. Museli dať obmedzenie, že každý režisér bude predstavený len jedným filmom, ale aj tak sa nám dokument rozšíril na dva diely.

Ve své filmografii máte dva dokumenty o Juraji Jakubiskovi, dokument o Pavlu Juráčkovi; přesto dozvěděl jste se něco nového při natáčení rozhovorů pro 25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna?

Skoro v každom rozhovore sme sa dozvedeli niečo nové. Tvorcovia sa nám pokúšali priblížiť svoje tvorivé metódy, rozprávali nám o okolnostiach, ktoré poznačili konečnú podobu diel. Častokrát sme zistili, že film mal pôvodne iné obsadenie, že jeho výsledný tvar ovplyvnila šťastná náhoda. Z pamäti sa vynárali zabudnuté spoločenské súvislosti, ktoré lepšie pomáhajú pochopiť nielen jednotlivé diela, ale celé obdobie. Pre mňa bolo zaujímavé objavovať práve tieto kontexty.

Co bylo na natáčení nejobtížnější?

Najťažšie bolo vydržať štyri roky pri jednej téme.

Jak jste pracovali s archivy (vybírali ukázky z filmů, objevili neznámé záběry typu: návrat Klose a Kadára po udílení Oscarů, reakce mladého Menzela po Oscarech apod.)?

Na filme pracovalo mnoho ľudí. Pri výbere filmových archívov nám nakoniec veľmi pomohli Petr Záruba, Jan Šípek dokumentaristi z Prahy a Renáta Šmatláková zo Slovenského filmového ústavu. Pri hľadaní dobových fotografií pomáhala Ivanka Lukešová a Petr Koza. Mnoho dokumentačného materiálu priniesli samotní tvorcovia. Archívne materiály boli pre mňa zaujímavé tým, že nekompromisne odrážajú zmenu v pohľade na film, ktorá sa odohrala za posledných štyridsať rokov. Napríklad v slovenských archívoch môžete sledovať krok za krokom vybudovanie Koliby, filmových laboratórií a nových ateliérov. Dnes už celý komplex budov stratil pôvodný zmysel a využíva sa na iný účel. Je v ňom komerčná televízia.

Jakou hudbu jste použili při 25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna, která zazní v titulcích?

Myslím, že pán Fiala vybral skladbu Ludka Hulana.

S producentem Čestmírem Kopeckým i scenáristou Janem Lukešem pracujete již po několikáté, jak probíhala spolupráce a plánujete spolu další projekt?

Máme v pláne prácu na dokumentoch ukončiť treťou časťou cyklu, opäť televíznym seriálom. V ňom by sme chceli kinematografiu šesťdesiatych rokov zachytiť v chronologickom vývoji, zasadiť ju do širších kontextov, pozrieť sa na súvislosť medzi filmom a stavom spoločenského vedomia, na vzťahy medzi filmom a ostatnými umeleckými druhmi. V tejto časti projektu by sme chceli hovoriť aj o dielach, ktoré netvorili najprogresívnejší prúd československej kinematografie, ale boli niečím zaujímavé: detské filmy, muzikáli, detektívky atď.

Jaká část dokumentu (film nebo tvůrce) patří mezi nejoblíbenější?

Šesťdesiate roky sú pre mňa zaujímavé ako celok.

Jaké máte další filmové plány?

Po dlhom čase sa chcem vrátiť k hranému filmu.

Rozhovor s producentem Čestmírem Kopeckým

Zavzpomínejte na televizní projekt *Zlatá šedesátá* a následný dokument *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna*, co bylo hlavním impulsem k jejich realizaci?

Zavzpomínejte? Ono to pořád ještě běží. Někdy v roce 2001 jsme s Janem Lukešem a Martinem Šulíkem natočili film, který se jmenoval *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* podle deníků Pavla Juráčka. Jeho úspěch a hlavně to, že se díky němu zase vrátili kopie Juráčkových filmů do kin, nás přivedlo k tomu, že jsou ty filmy ze šedesátých let vlastně živé, že mají divákům co říct. A protože jsme chtěli zachytit vzpomínky aktérů té nejslavnější éry českého a slovenského filmu rozšířili jsme to na projekt doprovázený filmy. V neustálém a zatím neukončeném boji o zákon o české kinematografii jsem si uvědomil, že politici, kteří tak arogantně zacházejí s českou kulturou, také chodili do kina a vyrostli na českých filmech. Tyhle premisy dali vzniknout ideji komplexního svědectví o československé kinematografii v šedesátých letech. Přes nepřízeň osudu jsme začali natáčet bez peněz a výhledů. První byli Ivan Passer a Otakar Vávra už v roce 2002. Tím začala dlouhá pouť k cíli a teď jsme někde v půlce. Jako první vzniklo 26 portrétů režisérů, kameramanů, které už uvedla Česká televize, ale my jich máme 28. Jako druhý je dokončen dvoudílný film *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna*, který je o filmařích a filmech té doby. To už není výpověď samotných režisérů, ale zahrnuli jsme sem i ty, kteří nežijí a na jednom filmu každého z nich jsme ukázali principy a témata jejich tvorby. Jako materiál jsme použili rozhovory více než 109 aktérů té doby, výpovědi filmových odborníků, archivy a filmy. Zbývá ještě sestříhat dějiny československé kinematografie šedesátých let, které začínají poválečným znárodněním kinematografie a končí dáním některých filmů do trezoru. Celá práce na cyklu bude završena kompletováním výpovědí a předáním filmovým archivům a školám. Jde o více než 600 hodin materiálu.

V případě distribuce jste se rozhodli pro netradiční cestu (první díl dokumentu se bude pouštět v kinech, druhý díl dostanou diváci v kině na DVD při koupi vstupenky a pustí si ho již sami doma). Co Vás k tomu vedlo?

Přemýšlel jsem o tom, že jde o něco jako sebrané spisy a je to určeno přátelům filmu. Myslím si, že jde o film, ke kterému se bude divák chtít často vracet.

Pokud byste měl nalákat diváky do kin, na co se mohou v dokumentu *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna* těšit?

Myslím, že tento film by měl být ve výbavě vzdělání všech, stejně tak jako kdysi jsme se k maturitě učili názvy všech Nerudových sbírek... Jde o setkání s úžasnou československou kinematografií a divák má jedinečnou příležitost se seznámit myšlenkami, tématy, tvůrci, které jsou odpověďmi na naše dnešní otázky.

Plánujete uvedení dokumentu v zahraničí a na festivalech?

Koproducentem je Slovenský Filmový Ústav a mimořádný zájem je v Polsku a ve Francii. A to jsme vlastně ještě nezačali film nabízet. Film bude mít festivalovou premiéru v Karlových Varech a v Trenčianských Teplicích.

O fenoménu československé nové vlny a kinematografii 60. let již je hodně známo, přesto co Vás překvapilo při realizaci tohoto tématu?

Je to i osobní. Myšlenky šedesátých let ve světě a u nás jsou pro mne zlomem v kultuře a umění vůbec. Vyrostl jsem na anglické free cinema a francouzské nové vlně. To, že se intelektuálové a kulturní veřejnost angažovali ve veřejném životě, Jean Paul Sartre a studenti na barikádách v Paříži, divadlo, film a další umění v Praze v šedesátých letech, jsou to nejzajímavější, co jsem kdy potkal, i když jsem byl hodně mladý.

Co bylo na natáčení *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna z producentského hlediska nejobtížnější?*

Celý projekt od začátku do dneška provázejí jakési vlny zájmu a nezájmu Státního fondu kinematografie a České televize. Celý štáb vlastně pracoval často bez jistot.

Koho máte z pětadvacítky tvůrců zachycených v dokumentu nejraději?

Ivan Passer.

Jaké máte další filmové plány?

Po skončení nefilmového projektu Ostrava Evropské hlavní město kultury 2015, se chci pustit do filmu složeného z pohádek Martina Jirouse *Magor dětem* a povídek slovenské herečky a zpěvačky a dramatičky Lucie Piussi. Pak snad Pelcův scénář *Smrt v Rusku*.

Rozhovor se scenáristou Janem Lukešem

Pokud se ohlédnete zpět, kdy vás napadlo vydat se po stopách československého filmového zázraku, spojit se s Čestmírem Kopeckým a Martinem Šulíkem a natočit televizní projekt *Zlatá šedesátá?*

Ten nápad se začal rodit asi už někdy v roce 1987, kdy jsem po dvanáctileté kariéře čističe oken nastoupil do výzkumného oddělení tehdejšího Československého filmového ústavu. To byla doba, kdy se o filmech ze šedesátých let začínalo znovu mluvit i veřejně, podnikaly se první nesmělé kroky k návratu aspoň některých z nich do distribuce a dokonce i k uvolnění snímků trezorových. Tehdy jsem si říkal, že bude třeba zaznamenat vzpomínky aktérů doby, aby paměť na to zlé i dobré zůstala zachována. Trvalo ale ještě deset let, než jsem si uvědomil, že právě film si vedle reflexe psané žádá i reflexi obrazovou. V roce 1997 jsem takový projekt poprvé navrhl České televizi, ale neuspěl jsem. A přešlo dalších deset let, než se projekt opravdu rozjel naplno. Mezi tím jsme po společném filmu *Klíč k určování trpaslíků aneb Poslední cesta Lemuela Gullivera* (2002) podle Deníku Pavla Juráčka na něj už mysleli v týmu s Čestmírem Kopeckým, Martinem Šulíkem a Jiřím Brožkem.

Museli jste oslovit řadu tvůrců z celého světa, přijali všichni oslovení pozvání do studia na natáčení? Nenarazili jste někdy na hvězdné manýry slavných tvůrců?

Narazili, ale zrovna u těch světových snad vůbec. Člověku to občas vezme iluze, ale byl by blbec a naiva, kdyby se tím nechal překvapit a zaskočit. I velcí tvůrci jsou jen lidé a velikost a význam jejich díla nemusí být s jejich povahou v žádném vztahu. Opravdovým zklamáním bylo jen rozhodnutí Jiřího Krejčíka, že se jeho už hotový díl nesmí vysílat. A také lituji, že pozvání k natáčení z klíčových režisérských osobností jako jediný nepřijal slovenský režisér Peter Solan.

Co nového po obsahové stránce po televizním seriálu dokument přináší?

Seriál byl záměrně koncipován jako osobní autobiografické výpovědi. Film se tyto výpovědi pokouší objektivizovat na příkladě dvaceti pěti vybraných filmů a jejich tvůrců. Kromě osobností, které prošly už seriálem, přibývají svědectví dalších dobových aktérů z těch 79, s nimiž jsme natáčeli. Navíc tentokrát do hry vstupuje i pohled na dílo tvůrců už nežijících jako: František Vlácil, Karel Kachyňa, Ján Kadár a Elmar Klos, Štefan Uher, Jaromil Jireš, Evald Schorm, Pavel Juráček či Elo Havetta. Pojem nové vlny dostává tak širší, nadgenerační význam, a ten je pak ještě dál rozvíjen v průběžném komentáři celkem šesti filmových historiků.

Primárním cílem dokumentu bylo získat pro natáčení všechny nejdůležitější žijící režiséry, jakožto představitele klíčového postu při vzniku kinematografického díla. To se až na jmenovaného Petera Solana beze zbytku podařilo. Pak jsme se snažili o reprezentativní zastoupení dalších štábových profesí. Ne všechny výpovědi těchto respondentů jsou v obraze použity, všechny nám však pomohly při orientaci v zákrutách dobových dějů, proto i za ně v titulcích jmenovitě děkujeme. Totéž platí o slově filmových historiků, které film od svědeckého a pramenného charakteru seriálu posouvá k nadčasové hodnotící poloze. Vybrané filmy slouží jako příklady inovací obsahových i formálních. Vedle těch nesporných, jako je *Slnko v sieti* či *Marketa Lazarová*, by možná někdo vybíral i jinak, nám šlo však především o postižení základního přínosu a trendu.

Jak bylo náročné pracovat s archivy (vybírat filmové ukázky a čerpat z dobových materiálů)?

Neocitli jsme se na neznámém terénu, každý z nás má za sebou v různém ohledu a směru s archivy letitou zkušenost. Stačilo dát ji dohromady a zároveň využít i nové objevy a podněty, které přineslo samotné natáčení. Za nezměrnou trpělivost a obětavost při zpracování archivních materiálů vděčíme především Petru Zárubovi, za zpracování archivních fotografií mé paní Ivaně Lukešové, Petru Kozovi, zvukaři Janu Štindlovi a dalším. Výběr ukázek a jejich víceplánová montáž je dílem především Martina Šulíka a Jiřího Brožka. Málokdo si dovede představit, jak piplavou a takřka nekonečnou práci to představuje.

Vystupujete zde jako průvodce komentující dobu, tvůrce a filmy. Jak se vám tato role v dokumentu „hrála“?

V literární revue *Třistatřicetři*, kterou Česká televize vysílá už dvanáctý rok, jsem spolu s Janem Schmidem zvyklý spíše na roli tazatele a stejný post jsem spolu s Martinem Šulíkem zaujímal i při „výsleších“ našich respondentů. Někdy se dívám, jak kamera leckoho paralyzuje, teď jsem musel jejímu upřenému pohledu sám odolávat. Obtížnost toho úkolu spočívala v potřebě říci to podstatné na co

nejúspornější ploše. Ale měl jsem štěstí na jednoho z nejlepších režisérů. Přesednutí ze židle po boku Martina Šulíka na židli proti němu představovalo sice přesun jen asi o dva - tři metry, jinak ale o vzdálenost skoro kosmickou. Kdybychom si nerozuměli v tom, o co nám jde, a kdyby mě nevedl jak na napjatém laně, nevím, jak by to dopadlo.

V dokumentu zazní mnoho nových fakt o kinematografii 60. let a fenoménu československé nové vlny, jedinečných historicko-společenských souvislostí, humorných historek z natáčení. Co vás při psaní scénáře na tomto tématu bavilo a co nového k tématu přinesly natočené rozhovory? Nakolik se proměňoval scénář během natáčení?

S mnoha našimi respondenty se už dávno přímo anebo zprostředkovaně znám, s řadou z nich jsem dělal rozhovory, psal o nich a jejich filmech, takže při samotném natáčení šlo o to zmobilizovat všechny znalosti a dostat z respondentů třeba i to, co už sami dávno zapomněli. To nejde jednorázově předepsat, ani se na to člověk nemůže jednorázově připravit. Kdybychom nemuseli na natáčení čekat těch deset let, byl by na živu ještě Jaromír Jireš nebo Antonín Máša, ale neměli bychom třeba spolu s Martinem Šulíkem a Čestmírem Kopeckým ani znalosti, ani důvěru zpovídaných, jakou máme teď. Takže představy o konečné podobě filmu se proměňovaly vlastně trvale, v závislosti na naší schopnosti proniknout do hloubky historického materiálu i do hloubky lidských duší, které jsme měli před sebou. Každé jednotlivé natáčení trávající několik hodin je jako zpověď, při které se často dozvíte úplně samozřejmě i věci, které jinak z lidí tak rád páčí bulvár. To dopředu nikdo nenapíše a to bylo na tom nekonečném čase natáčení aspoň pro mě nejzajímavější. A co nového film přináší? Snad pohled do filmařské kuchyně: jak se to dělá, jakými technickými, ale třeba i psychologickými prostředky dosáhnout kýženého výsledku, jaký je podíl intuice a racionálně uvědomělé tvorby, v čem vlastně spočívá až dodnes ta „novost“ nové vlny.

Proč si myslíte, že naše kinematografie v 60. letech zažívala takové úspěchy na zahraničních festivalech oproti současné tvorbě?

Dnešní český film také není bez úspěchů, v 60. letech byl ale úspěch československé kinematografie souběhem více faktorů. Komunistický režim film plně finančně dotoval a přitom ideologicky slábl, takže filmaři pracovali čím dál svobodněji. Jejich díla odrážela a zároveň i prohlubovala dobové politické tání, nasávala odlišné filozofické proudy, obracela se k základním úběžníkům lidské existence a přitom neztrácela jiskru vtipu, české grotesky a sebeironie i slovenského lyrismu, originální recese a černého humoru. To vše, s všednodenní autenticitou a bez intelektuálních šarád, působilo jako živá voda, jako poselství lidství zpoza dosud takřka neproniknutelné železné opony. Později se ukázalo, že bezprostřední zkušenost se socialismem, která byla v těchto filmech vždy nějak zašifrována, by západní intelektuální levici zase až tak moc nevoněla, ale i to vlastně přispívalo k jejich polemické úspěšnosti. Dnes jsme alespoň nomenklaturně i my sami součástí západního světa, trpíme stejnými - a ještě horšími postkomunistickými - neduhy, a pozornost se proto přirozeně přenesla jinam. Ostatně i my sami si často více ceníme blbých zahraničních filmů než dobrých domácích - cizí, odlišné se vždycky zdá být zajímavější než to naše, známé.

Jaký tvůrce či filmový moment z dokumentu Vás fascinuje?

Vždycky znova mě fascinuje *Slnko v sieti*, obrazem i zvukem, baví mě vypravěčství Miloše Formana i soustředěnost Ivana Passera a výstižnost lidské obyčejnosti jeho *Intimního osvětlení*. Ale mám rád i herecký výkon Juraje Herze, mravní pronikavost Helgova *Studu*, enigmatičnost Juráčkova *Případu pro začínajícího kata*. A tak by se dalo pokračovat. Martin Šulík určitě přesvědčí stejně jako mě i diváky, že se neprávem zapomíná na Kachyňův film *Ať žije republika*.

S režisérem Martinem Šulíkem pracujete již po několikáté, jak probíhá vzájemná spolupráce; jste přítomen na natáčení a ve střížně?

Známe se skoro dvacet let a myslím, že se z nás stali opravdoví kamarádi, nejen spolupracovníci. Bez toho by to ani jinak při tak dlouholetém projektu nebylo možné, stejně jako bez jedinečného osobního vkladu střihače Jiřího Brožka a producenta Čestmíra Kopeckého. V případě seriálu *Zlatá šedesátá* i filmu *25 ze šedesátých aneb Československá nová vlna* jsem nevynechal jediný natáčecí den, připravoval sobě i Martinovi faktografické podklady pro natáčení a naopak zase těžil z jeho znalostí. Dal jsem mu k dispozici svůj rozepsaný rukopis o nové vlně a průběžně jsme si slovem i písmem vyjasňovali podobu jednotlivých částí celého projektu. Práce ve střížně byla pak kooperací Martina s Jiřím Brožkem, já z ní dostával průběžné výstupy na DVD, které jsme potom vzájemně konzultovali a v pojetí i faktografii v detailech dotahovali. To hlavní je ale Martinova práce, před níž se mohu jen sklonit. Pochybují, že by se našel druhý český či slovenský režisér stejně režijní i znalostní vybavenosti, který by byl ochoten pro slávu svých starších kolegů a kulturní paměť obou našich národů obětovat tolik ze svého tvůrčího i osobního života jako on...

Jaké máte další scenáristické plány?

Čeká nás ještě asi patnáctidílný seriál z historie československé kinematografie od zestátnění v roce 1945 do nástupu normalizace. Já krom toho měsíc co měsíc píšu scénář televizní literární revue *Třistatřicet tři*. Především bych ale chtěl dopsat knihu, která náš film do jisté míry inspirovala a která se teď zase může jeho poznatky obohatit.

Rozhovor s kameramanem Martinem Štrbou

V jaké fázi projektu *Zlatá šedesátá* jste byl osloven a jak probíhala týmová spolupráce tří kameramanů na jednom filmu společně s Martinem Šecem a Ramunasem Greičiusem?

Bol som oslovený hneď na začiatku, ale keďže sa termíny prelínali s inými projektmi, po dohovore s Martinom Šulíkom som sa občas za kamerou striedal s Ramunasom Greičiusem a Martinom Šecom. Sposob snímania a svietenia bol dopredu dohodnutý. Postupovali sme podľa kredo: „V jednoduchosti je sila“. Navyše dobre sa navzájom poznáme i prácu toho druhého, takže dôvera bola vysoká.

Jaká byla obrazová koncepce *Zlatých šedesátých*?

Natáčali sme na dve HDV kamery v dvoch rôznych veľkostiach kvôli väčšej variabilite pri strihu. Kolko hodín materialu sme na rozhovori vytočili sa priznám presne neviem. Plus minus to mohol byť i 20 násobok výsledného tvaru.

Jaký kameramanský záměr jste měli u dokumentární verze?

Obrazová koncepcia bola jednoduchá, žiadna kameramanská exhibícia, našim zámerom bolo nechať vyznieť osobnosť a čo najviac s nou zladíť štruktúru archívu a ukážiek filmu.

Musel jste si za kamerou vyposlechnout hodiny a hodiny rozhovorů, jaká scéna Vám utkvěla v paměti?

U natáčania *Konkurzu* boli Suchý a Šlitr úplne unešení z Věry Křesadlovej a mluví o tom jak to je možné, že si ju doteraz vôbec nevšimli a zozadu sa k nim nakloní Miloš Forman a povie „Protože jste úplně blbí“.

A potom samozrejme pre mňa bolo nesmierne silné stretnutie s kameramanom Igorom Luterom.

Jaký film z období československé kinematografie 60. let máte nejraději?

Zo slovenských je to *Sínko v síti*, teda okrem iného kvôli jedinečnému uchopeniu filmového obrazu kameramana Stanislava Szomolániho.

A z českých filmov je to, nemožem si pomôcť, *Markéta Lazarová*.

Jaké jsou Vaše další filmové plány?

Plány sú, ale o nich až budú zrealizované. Snáď môžem prezradiť, že to bude hraný film s Martinom Šulíkom a teším sa na to.